

TURİZM SEKTÖRÜNDE YEREL HALKIN YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI¹

Local People's Quality of Life Concept in Tourism Sector

Hüseyin KELEŞ*

Halil AKMEŞE**

ÖZ

Yerel halkın yaşam kalitesi turizmin gelişiminden ve turizm kaynaklı ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerden direkt olarak etkilenmektedir. Bu bağlamda, yerel halkın turizm faaliyetlerinden memnun olup destinasyonda turizmin gelişimine destek vermesi turizmin o destinasyonda sürdürülebilir olması yönünde ele alınması gereken en önemli unsurlar arasındadır. Dolayısıyla, yerel halk bir destinasyonda turizmin planlanmalarında kilit rol oynayan bir paydaş olarak kabul edilmektedir. Yerel halkın yaşam kalitesi kavramı her ne kadar ilk başlarda turizm bazlı değerlendirilen bir kavram olmasa da son yıllarda turizm destinasyonları açısından oldukça önemli bir kavram haline gelmiştir. Bunun başlıca nedeni turizmin ziyaretçilerin turizmden alacakları hazzın yanı sıra yerel halkı da benzer ölçüde etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Yapılan bu çalışmanın temel amacı kavramsal çerçevede yerel halkın yaşam kalitesi kavramını inceleyerek yaşam kalitesine ilişkin yapılan çalışmaların kapsamlı olarak değerlendirilmesidir. Netice olarak yerel halkın yaşam kalitesine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, turizm planlamalarının amacına ulaşmasında yöre halkının son derece önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel halk, yaşam kalitesi, turizmin etkileri, turizm gelişimini destekleme

ABSTRACT

Local people's quality of life is directly affected by the development of tourism and the economic, social, cultural, and environmental effects of tourism, as well. In this sense, the satisfaction of local people with tourism activities and their support for tourism development in the destination are among the most important factors that should be addressed in order for tourism to be sustainable in that destination. Therefore, local people are considered as a key stakeholder in the planning of tourism in a destination. Even though the concept of quality of life, regarding the local people, was not a tourism-based concept at first, it has become a very important concept in terms of tourism destinations in recent years. The main reason for this is that tourism affects the local people in a similar way besides the pleasure that visitors get from tourism. The main purpose of this study is to comprehensively evaluate the studies on quality of life by examining the concept of life quality of local people in a conceptual framework. As a consequence, when the studies on local people's quality of life have been examined, it has been concluded that the local people are extremely important in achieving the purpose of tourism planning.

Keywords: Local people, quality of life, effects of tourism, support for tourism development.

GİRİŞ

Bir destinasyonda turizm gelişiminin ve turizmin sürdürülebilir bir ivme kazanmasının yegâne şartı paydaşlar arasında kurulacak olan dengeye bağlıdır Şüphesiz bu paydaşların en önemlilerinden bir tanesi de yerel halktır (Sharpley, 2014). Turizm sektöründe rol alan bütün paydaşlar sektörün yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde olası etkilerinin olduğunu kabul etmektedir ve bu durum en başından beri alanda çalışan akademisyenlerce ele alınmaktadır. Bu bağlamda da gelinen nokta destinasyonda turizm gelişimi açısından yerel halkın turizme dair algısının son derece önemli olduğudur (Stylidis vd., 2014). Turizm hali hazırda ortaya koyduğu etkiler bakımından yerel halkın yaşamını olumlu ya da

¹ Bu çalışma, "Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi, memnuniyeti ve turizme desteği üzerindeki etkileri: Manavgat örneği" adlı Doktora Tezi'nden türetilmiştir

* Öğr. Gör. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Manavgat Turizm Fakültesi, hkeles@akdeniz.edu.tr, Orcid ID: 0000-0003-1469-0017

** Doç. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, hakmese@erbakan.edu.tr, Orcid ID: 0000-0003-4694-2215

olumsuz yönlerden etkileyebilmektedir. Kim, Uysal ve Sirgy (2013) sektörün yöre halkının yaşam kalitesini ortaya koyduğu ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel unsurlar aracılığıyla etkilediğini belirtmektedir. Başka bir deyişle, turizmin bir destinasyonda gelişim süreci dâhilinde yerel halkın yararına ekonomik ve sosyal açılardan olumlu yansımalar sağlanmasına karşın, çevresel açıdan bu gelişim olumsuz bir yönelim gösterebilmektedir. Dolayısıyla, o destinasyonda sürdürülebilir turizm anlayışından söz edilebilmesi tüm bu değişkenler arasında kurulacak yapıcı bir dengeyle yakından ilgilidir. Yöre halkının bu etkilere bağlı olarak yaşadıkları bölgede turizm gelişimine verecekleri desteğe yönelik tavrı netleşmektedir (Woo, Kim & Uysal, 2015). Ortaya konan bu tavır çerçevesinde yerel halk turizm gelişimine destek vereceği gibi, turizme karşı bir direnç gösterebilmektedir. Kervankıran (2014) tam da bu noktada yerel halkın turizm gelişimine vereceği desteğin hiçbir alternatifi olmadığını altını çizmektedir. Bu sebeple, turizmin etkileri çerçevesinde yerel halkın tutum ve davranışlarının belirlenmesi önem arz etmektedir. Bir destinasyonda uzun soluklu turizm planlamalarının yapılmasının nihai amacının sektörün olumsuz etkilerinin azaltılmasının yanı sıra yerel halkın yaşam kalitesinin de artırılması da olmalıdır. Bu bağlamda, yaşam kalitesinin turizm planlamalarında temel bir etmen olduğu vurgulanmaktadır (Massam, 2002). Ancak, literatürde turizmin etkilerine yönelik pek çok çalışma yapılmışken direk olarak yaşam kalitesine yönelik yapılan çalışmaların aynı oranda olmadığı gözlemlenmektedir (Andereck & Nyaupane, 2011; Uysal, Sirgy, Woo & Kim, 2016).

Yaşam kalitesi denildiği zaman çoğu insan içgüdüsel olarak hayatımızdaki şartların genel bir değerlendirmesini yapmakta, deneyimlerimizden ve hayatımızdan memnun olup olmadığımızın üzerinde durmaktadır. Yaşam kalitesini tam olarak ne olduğuna dair araştırmacılarca kabul edilen ortak bir tanım bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalarda yaşam kalitesi kavramı tanımlanırken, araştırmacılar yaşam şartlarının kalitesi ve bu şartların yaşam çerçevesinde nasıl algılandığına odaklanmaktadır (Diener, 2000). Yaşam kalitesinin özünü anlamaya dair sorulan sorular Aristo'ya ve Eflatun'a kadar gitmektedir (Hagerty vd., 2001). Çağımızda ise, halk temelli verilen siyasi kararların iyileştirilmesi amacıyla ortaya çıkan yaşam kalitesinin ne olduğunun sorgulanması 1960'lardan beri araştırmalara konu olmaktadır (Noll, 2002). Bundan daha önce yapılan çalışmalarda ise sosyal gelişmişlik kriteri genel olarak ekonomi temelli ölçütlere göre yapılmıştır. Örneğin sadece Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'ya bakarak insanların yaşam kalitelerine yönelik çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır. Fakat zamanla maddi refahın ya da ekonomik göstergelerin tam anlamıyla yaşam kalitesini tanımlama veya anlama konusunda yetersiz kaldığı fark edilmiştir (Diener & Suh, 1997).

2.YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI

Tarihsel açıdan yaşam kalitesini ölçmeyi amaçlayan ilk araştırmalar sosyal yaşamın göstergelerini ortaya koyan çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır (Biderman, 1974; Parke & Sheldon, 1974). Veenhoven (2005) yaşam kalitesini insanların ne kadar süreyle ve ne ölçüde mutlu olduklarıyla ölçebileceğimizi iddia etmektedir. Argyle ve Lu (1990), yaptıkları çalışmada yaşam kalitesinin refah düzeyi, yaşam tatmini, yaşamda mutlu ve sağlıklı olma boyutlarıyla ölçebileceğimizi ifade etmektedir. Yaşam kalitesi bir bireyin refahı, hayattan memnun olup olmaması ya da yaşamıyla mutlu veya mutsuz olması anlamına gelmektedir. Genel olarak, yaşam kalitesi bireysel ve toplumsal anlamda yaşamdan memnuniyeti ifade etmektedir. Yaşam kalitesi kavramı önceleri sağlık bilimleri dâhilinde değerlendirilen bir konu iken zamanla sosyoloji, ekonomi ve psikoloji alanında da yapılan çalışmalara da konu edilmeye başlanmıştır. Andereck ve arkadaşlarına (2007) göre en temel ifadeyle yaşam kalitesi bireylerin yaşamlarından ne hissettikleri ve yaşantılarını nasıl değerlendirdikleri demektir. Bundan dolayıdır ki yaşam kalitesi duruma göre göreceli bir kavram halini de alabilmektedir. Sonuç olarak da yaşam kalitesi çok boyutlu bir kavram olarak kabul edilmektedir ve literatürde yaşam kalitesine ait pek çok farklı tanım bulunmaktadır. Yaşam kalitesi özünde birkaç bileşenin oluşturduğu bir kavramdır. Bu kavramlar ise; refah, sosyal şartlar ve sağlık şartları olarak ifade edilmektedir (Sirgy, 2001; Woo vd. 2015). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılan tanıma göre yaşam kalitesi, bireylerin hayatlarında sahip oldukları hedeflere, yaşamdan beklentilerine, yaşam standartlarına ve duydukları endişelere ilişkin, içinde buldukları kültür ve benimsedikleri değer yargıları çerçevesinde, algıları olarak ifade edilmiştir (Mathew & Sreejesh, 2017; Skevington, Lotfy & O'Connell, 2004). Bunun yanı

sıra yaşam kalitesi, bireylerin olduğu kadar toplumların da sahip oldukları refah düzeyi olarak da ifade edilmektedir. Ayrıca, bireylerin refah olgusunu algılama sürecine dair pek çok etkenin olduğunun da altı çizilmektedir ve bu etkenlerin de kişilik özellikleri, sosyo-ekonomik yaşantılar ve coğrafi konum gibi etkenler olduğu ileri sürülmektedir (Vogt vd. 2016: 37).

Tüm bunların yanı sıra, yaşam kalitesine ilişkin boyutların neler olması gerektiği noktasında araştırmacılar tam bir fikir birliği sergileyememektedir. Esasen yaşam kalitesine psikolojik ve fiziki bir çerçeveden bakmak yaşam kalitesinin boyutlarına etki etmektedir. Ayrıca, yaşam kalitesini tanımlarken ve ölçerken gerek subjektif gerekse de objektif boyutlara rastlamak mümkündür. Subjektif boyutlar denildiğinde yaşam kalitesi bireylerin güvenlikleri, mutlulukları, aile içi ilişkileri, toplumsal dayanışma kriterleri, sahip oldukları hobiler ve kulüplere üyelikleri gibi boyutlardan ele alınmalıdır (Petrosillo vd., 2013). Diğer yandan, objektif boyutlar çerçevesinde ise bireylerin yaşam süreleri, sağlık imkânları, toplumdaki suç oranı, ne oranda yoksul oldukları ve eğitim seviyeleri ele alınmalıdır. Toplumun yaşam kalitesini objektif açıdan ölçebilmek için, toplumu oluşturan bireylerin hane halkı gelirlerine, ki bu husus ekonomik boyutta yer almaktadır, yaşam alanlarında boş zamanlarını geçirebilecekleri parkların sayısına, eğlence olanaklarına, yaşadıkları destinasyonun çevresel açıdan refah sağlayıp sağlamadığına, ki bunda da çevrenin temizliğine, bakmak gerekmektedir (Uysal vd., 2016).

Yaşam kalitesi kavramı yıllardır ele alınıp çeşitli yönlerden incelenen bir konudur (Sirgy, 1986; Sirgy, 1998). Sirgy (2001) yaşam kalitesinin gelişimi üzerine yapılan araştırmaları sağlık ve pazarlama gibi farklı bakış açılarından ele almış ve yaşam kalitesinin gelecekteki gelişim çerçevesini değerlendirmiştir. Delibasic ve arkadaşları (2008) yaşam kalitesinin bir birey ya da bir grup insan tarafından hissedilen refah seviyesi olduğunu ifade etmektedirler. Veenhoven (2000) yaşam kalitesi, refah ve mutluluk kavramlarıyla ilişkilendirilen farklı anlamları ana hatlarıyla incelemiş ve bu tanımlamaların yaygın insani değerleri ve erdemleri yorumlamada oldukça benzer olduklarını ifade etmiştir. 1970'li yıllardan beri, Abrams (1973); Campbell, Converse ve Rodgers (1976); Flanagan (1978); ve Krupinski (1980) gibi akademisyenler yaşam kalitesinin oluşumunun ve ona ait birçok alanın önemini derinlemesine incelemiştir. Bunun yanı sıra, Cummins, McCabe, Romeo ve Gullone (1994) ve Cummins (1996), yaşam kalitesine ait toplam yedi tane bileşen olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bileşenler; maddi refah, sağlık, üretkenlik, mahremiyet, güvenlik, toplumsal ve içsel refah olarak belirtilmiştir. Ayrıca Cummins (1997), 32 farklı çalışmayı incelemiş ve bu çalışmalarda yaşam kalitesiyle alakalı bu belirtilen bileşenler dâhilinde bulunabilecek toplam 173 tane tanım olduğunu tespit etmiştir.

Literatürde yaşam kalitesi kavramına ilişkin bir ölçüt de Kim (2002) tarafından oluşturulmuş ve Kim bu ölçütte yaşam kalitesini dört farklı boyutta ele almıştır. Kim değerlendirmesinde genel yaşam kalitesini maddi refah, toplumsal refah, içsel refah ve sağlık ve güvenlik refahı çerçevesinde değerlendirmektedir. Dolayısıyla, onun çalışmasında genel yaşam kalitesi bu dört farklı boyutunu toplam ölçükleri yoluyla ölçülmüştür. Maddi refah boyutu yaşam standardı, gelir ve istihdam olmak üzere iki maddeden oluşurken, içsel refah boyutu boş zaman aktiviteleri ve ruhsal (dini) aktivitelerden oluşmaktadır.

2.1.Yaşam Kalitesine Dair Kuramlar ve Kavramlar

Dolnicar vd. (2012) yaşam kalitesinin bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığı, sahip oldukları maddi koşullar, iş yaşamları, aile ilişkileri gibi öğeleri içinde barındıran genel bir kavram olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca, araştırmacılar tarafından yaşam kalitesinin çok boyutlu bir kavram olduğunun, sağlıktan ekonomiye, psikolojiden coğrafya ve sosyoloji kadar farklı pek çok alan içerisinde araştırıldığına da altı çizilmektedir (Barcaccia vd., 2013). Bunun yanı sıra, yaşam kalitesi insanların gelecekle ilgili beklentilerinin karşılanabilmesi ile paralel bir gelişim göstermektedir. Dolayısıyla, yaşam kalitesinin en temel belirleyicilerinin bireylerin geçmiş yaşantılarının, mevcut şartlarının ve geleceğe dair beklentilerinin olduğu ve yaşam kalitesinin bireysel boyutta ölçülebilecek bir kavram olduğu belirtilmektedir (Calman, 1984). Lamb (1996)'a göre, yaşam kalitesi hem fiziki hem de psikolojik öğeleri içine alan ve bir bireyin sağlığını ve mutluluğunu açıklayan bir kavramdır. Tüm bu açıklamalara ilaveten başka birçok araştırmacı da yaşam kalitesinin çerçevesini çizmeye çalışmışlardır. Örneğin, Haas (1999)'a göre yaşam kalitesi bir insanın hayatındaki tüm kültür ve değer öğelerinin çok boyutlu ve kümülatif bir

değerlendirmesidir. Başka bir araştırmaya göre yaşam kalitesi yine çok boyutlu bir kavram olarak ele alınmakta ve fiziki, psikolojik, sosyal ve çevresel şartların yaşam kalitesini oluşturduğu ifade edilmektedir (Lin vd., 2002). Tovbin vd. (2003)'e göre ise, yaşam kalitesi kavramını psikolojik şartlara ve bireyin sağlık durumuna bağlı olarak ele alınmalıdır. Ancak, literatürde yaşam kalitesi kavramına ilişkin en çok rağbet edilen tanımlama ise Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (1997)'nün yapmış olduğu tanıma göre, yaşam kalitesi; bireylerin mevcut değer yargıları ve kültürleri çerçevesinde, yaşamdan beklentileri, geleceğe dair şahsi hedefleri, hayat standartları, ilgi duydukları konular bağlamında kendi hayatlarını algılama biçimi olarak açıklanmaktadır. Tüm bu açıklamalardan, yaşam kalitesini gerek bireysel düzeyde gerekse de toplumsal düzeyde tesis edilecek olan refah ve huzur ortamına ve bireysel ve toplumsal yaşamın olumlu ya da olumsuz algılanmasına etki eden maddi manevi bütün bileşenlerden oluşan bir kavram olarak tanımlamak mümkündür (Oprescu, 2011). Calman (1984) yaşam kalitesini bireyin hayatındaki şartlarla başa çıkma yeteneği olarak ifade etmekte ve yaşam kalitesinin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Yaşam kalitesi yalnızca bireysel değerlere yoluyla tanımlanabilir,
- Yaşam kalitesini birden çok boyutu bulunmaktadır,
- Asıl olan amaç ve hedefler kişiseldir,
- Bu amaç ve hedeflerin belirlenip elde edilmesi kişisel gelişimi destekler,
- Yaşamda karşılaşılan hastalıklar ve tedavi yolları hedeflerde değişikliğe sebep olabilir,
- Ortaya konulan hedeflerin gerçekle bağdaşması gerekmektedir,
- Amaçlara ulaşabilmenin en temel şartı harekete geçmektir,
- Mevcut gerçekler ve beklentilerin farklılığı motive edici bir güç durumundadır.

Bir hedef elde edilince yeni bir hedef belirlenmekte ve bu yolla dinamik bir yapı ortaya çıkmaktadır. Literatür incelendiğinde, bazı araştırmacılara göre iyi olma hali ile yaşam kalitesi birbirlerinin muadili olarak kullanılabilir (Galloway, 2006; Uysal vd., 2016). Diener, Lucas ve Scollon (2006)'e göre yaşam kalitesi kavramını ilişkili pek çok kavram aracılığıyla da açıklamak mümkündür. Bu kavramlar özetle öznel ve nesnel iyilik hali, mutlu olma, yaşam tatmini, psikolojik ve duygusal iyi olma hali ve refah gibi kavramlar olarak sıralanabilmektedir. Araştırmacı iyi olma halini öznel boyut, nesnel boyut ve psikolojik boyut olarak üç boyuta ayırarak açıklamaktadır. İnsanların yaşamlarına dair ortaya koydukları bütün pozitif ve negatif yargılar öznel iyilik halini meydana getirmektedir. Bunun yanı sıra, öznel iyilik hali de üç farklı unsurdan oluşmaktadır. Bunlar, yaşam memnuniyeti ve yaşama ilişkin olumlu ve olumsuz algılamalardır (Diener ve Suh, 1997). Yaşama ilişkin sahip olduğumuz olumlu ve olumsuz algılamalar daha ziyade bireyin mizacı, hisleri ve ruh hali ile alakalı kabul edilirken, yaşam memnuniyeti hayattan elde edilen bilişsel doyumu ifade etmektedir. Konu üzerinde yapılan araştırmalar bireylerin iyi olma halinin diğer insanlara yarar sağlama hissinden olumlu şekilde etkilendiğini ifade etmektedir (Brown vd., 2003, Dunn vd., 2008, Fredrickson vd., 2013). Bu durum ise, bireyleri hayatlarını daha tutarlı ve anlamlı yaşamlarını sağlayarak iyi olma halinin uzun süre devam etmesini desteklemektedir (Ryff, 2014: 23). Diener ve Seligman (2004)'nın ifade ettiğine göre; iyi bir yaşam kalitesinin varlığının olmazsa olmaz gereklilikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Yaşanılan toplumun istikrarlı, demokratik olması ve maddi imkânların ihtiyaçları karşılar nitelikte olması,

- Aile ve sosyal çevrenin destekleyici nitelikte olması,
- Tatmin edici bir geliri olan ve severek yapılan bir işte çalışmak,
- Sağlıksal bir sorunun bulunmaması ve gerekli hallerde sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek,
- Mevcut şartlar dâhilinde hedeflerin bulunması,
- Hayata dair tutarlı dini veya felsefi görüşün bulunması.

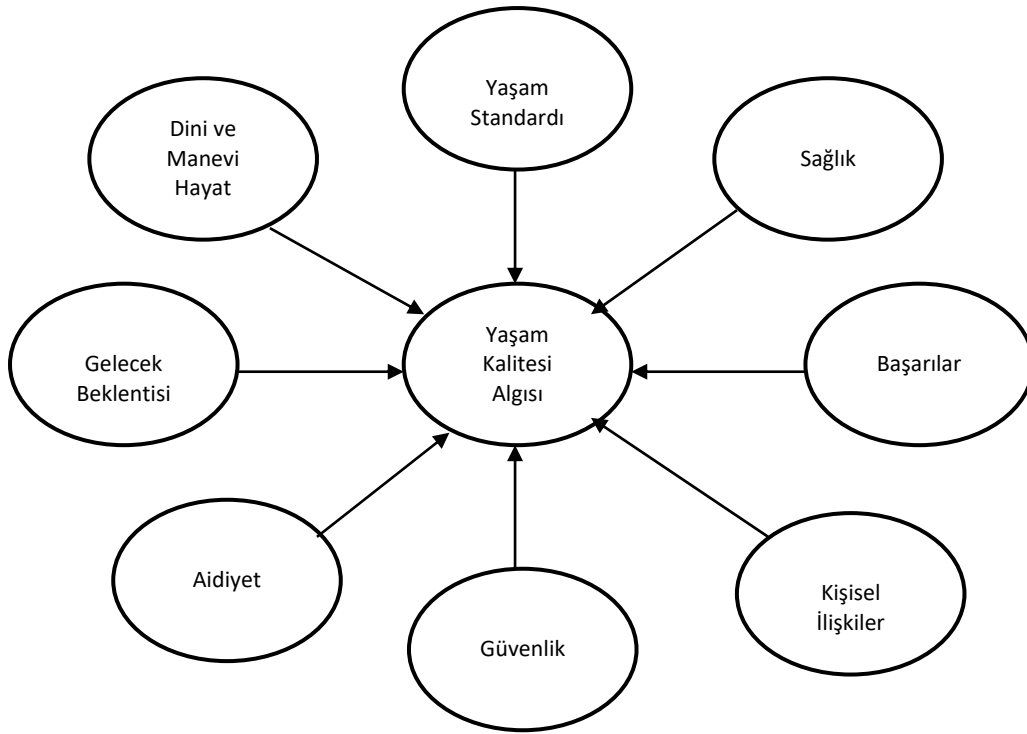
2.2.Yaşam Kalitesi Modellemesi

Yaşam kalitesini konu alan literatür incelendiğinde gerek araştırmacılar gerekse de farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yaşam kalitesine dair birçok modelleme yapılmıştır. Modellerin bazıları sadece ekonomik ögelere odaklanırken bazıları sosyolojik ve psikolojik değerlendirmeler yoluyla yaşam kalitesini açıklamaya çalışmışlardır. Ayrıca, bazı modeller ise tüm bileşenlerin bir arada değerlendirildiği karma bir yöntem aracılığıyla duruma yaklaşmışlardır. Yaşam kalitesini belirleyebilmek amacıyla üç temel yaklaşımın varlığından bahseden Brock (1989), bu yaklaşımların ilkinin bireyim yaşam kalitesini belirlerken kişinin kendi öznel yargı ve algılamalarından ziyade, ait olduğu sosyal gruplar ve normları temel aldığı belirtmektedir. İkinci yaklaşım ise, ekonomik temelli bir yaklaşım olup bireyim yaşamına ilişkin istek, ihtiyaç ve hedeflerinin karşılanabilmesi ölçütü üzerinde durmaktadır. Bu yaklaşım istek, ihtiyaç ve hedeflerin karşılanma durumuna göre bireyin yaşam tatminin ya da tatminsizliğinin ortaya çıktığını bunun da yaşam kalitesine bu doğrultuda etki ettiğini savunmaktadır. Üçüncü ve son yaklaşım da bireyin yaşam kalitesini sevinç ve memnuniyet davranışları ya da ferahlık benzeri duygular aracılığıyla açıklayan yaklaşımdır. Diener ve Suh (1997)'a göre, bu yaklaşımda bireyin yaşam kalitesini açıklarken yaşamdan memnun olduğunu ya da memnuniyetsizliğini ifade etmesi yeterli olacaktır.

Literatürde bu yaklaşımlardan farklı yaklaşımlar olduğunu ifade eden araştırmacılar da mevcuttur. Brock (1989)'a paralel olarak Borthwick-Duffy (1992) de yaşam kalitesine dair üç farklı yaklaşım olduğunu ifade etmektedir. Bu yaklaşımlardan ilki çevresel şartları merkeze alarak hareket etmekte ve objektif yaşam koşulları üzerinde durmaktadır. Bu yaklaşıma göre bireyin içinde yaşadığı çevresel olanakların geliştirilmesi aynı oranda yaşam kalitesini de geliştirecektir. İkinci yaklaşıma göre ise bireylerin mevcut şartlarına ilişkin ifade ettikleri tatmin duyguları ve öznel değerli yargıları temel alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu yaklaşımda dış koşullardan ziyade bireyin içsel algılamaları ve değersel yargıları belirleyici konumdadır. Üçüncü yaklaşıma göre ise birinci ve ikinci yaklaşım karma olarak değerlendirilmeli ve yaşam kalitesine dair tanımlamalar hem çevresel hem de içsel değerlendirmeler yoluyla yapılmalıdır. Bu yaklaşımların mevcut halleriyle yeterli olamayacağını savunan Felce ve Perry (1995), üçüncü yaklaşımın kriterlerine bireyin yaşama ilişkin beklenti ve isteklerini de ekleyerek yaşam kalitesinin belirlenmesi gerektiğini ifade etmiş ve böylece dördüncü bir yaklaşımın gerekliliğini belirtmiştir.

Cummins (1996) tarafından da yapılan bir modelleme bulunmaktadır. Cummins yaşam kalitesine ilişkin yazılmış olan makaleleri incelemiş ve modelini geliştirmiştir. Yaklaşık olarak 1500 makaleyi inceleyerek yola çıkan Cummins, bu makalelerde yaşam kalitesine dair 173 alt başlığın varlığını tespit etmiş ve bu alt başlıkların da toplam yedi ana grup altında toplandığını ifade etmiştir. Lau, Cummins ve Mcpherson (2005) Cummins yapmış olduğu bu çalışmanın bulgularını geliştirerek bir başka çalışma ortaya koyarak toplam dokuz önermeden oluşan bir ölçek kullanmışlar ve ölçeğe de Personal Wellbeing Index (PWI) adını vermiştir. Orijinalde Cummins'in geliştirmiş olduğu ölçeğin ve modelin bileşenleri Şekil 1'de gösterilmektedir. Bu modele göre Cummins yaşam kalitesini yaşam standardı, sağlık, başarılar, kişisel ilişkiler, güvenlik algısı, aidiyet hissi, gelecek beklentileri ve dini ve manevi hayat alt bileşenleri aracılığıyla ölçmektedir.

Şekil 1. Cummins'in Yaşam Kalitesi Modellemesi

Kaynak: Lau, Cummins ve Mcpherson (2005)

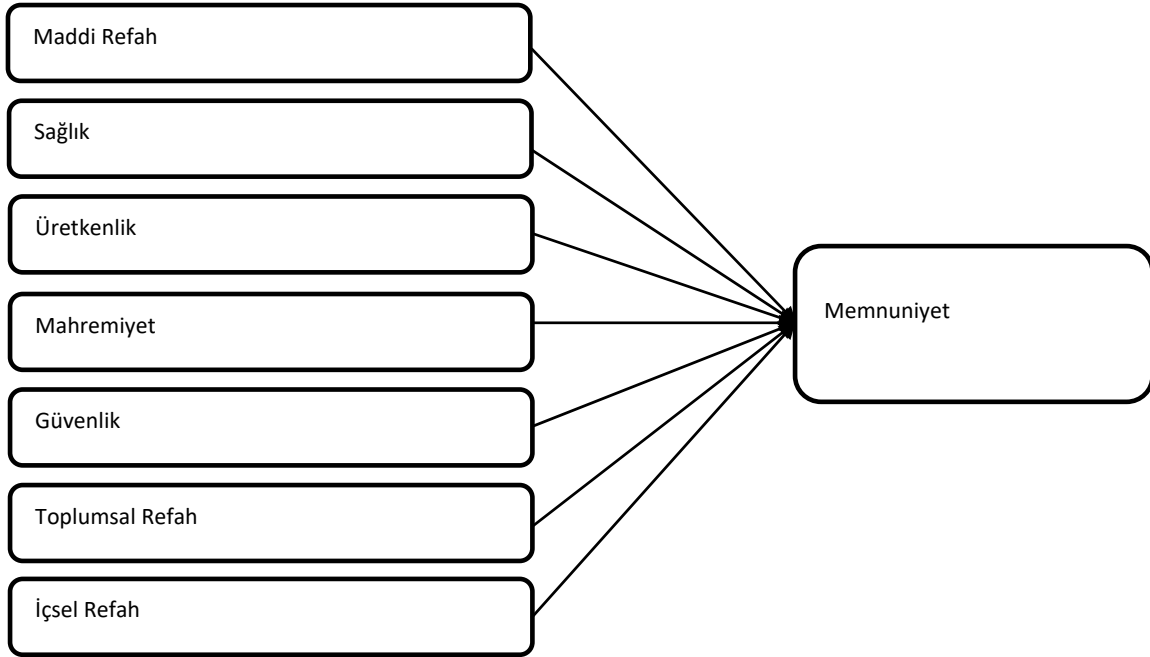
2.3.Yaşam Kalitesinin Bileşenleri

Ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan bir değişim aracı olan turizm çok yönlü bir sektör olarak kabul edilmektedir (Mowforth & Munt, 2003). Turizmin gelişmesi hem ev sahibi ülkelerde hem de turistlerin kendi ülkelerinde istihdam ve ek gelir kaynakları oluşturmak gibi kayda değer ekonomik yararlar sağlamaktadır (Delibasic vd., 2008). Turizm, ayrıca birçok çevresel ve sosyal çıktıları da olan bir endüstridir. Ancak, literatürde pek az çalışma turizmin yaşam kalitesini güçlendirmesi üzerindeki etkiye odaklanmaktadır (Cohen, 1978; Gursoy, Jurovski, & Uysal, 2002; Jurovski, Uysal, & Williams, 1997; Kim, 2002; Linton, 1987; Perdue, Long, & Kang, 1999). Yaşam kalitesi turizmin etkileri üzerine yapılmış olan çalışmaların çoğunda üstü kapalı olarak ele alınan bir kavramdır. Turizm araştırmacıları çalışmalarında turizmin destinasyonlarda yaşayan yerel halkın yaşam kalitesinin çeşitli bileşenlerine yaptığı etkiyi ele almışlardır (Moscardo, 2009).

Cummins (1997) yaptığı çalışmada yaşam tatminine götüren 7 farklı bileşenden bahsetmektedir. Bu 7 farklı bileşen sırasıyla maddi refah, sağlık, üretkenlik, mahremiyet, güvenlik, toplumsal refah ve içsel refah. Kim (2002)'in yaptığı çalışmaya göre ise, yaşam kalitesi 6 farklı alan halinde sınıflandırılmış ve bu alanların maddi refah, toplumsal refah, içsel refah, sağlık ve güvenlik refahı olduğu ifade edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde de bu bileşenlerin ele alınmasının amacı yerel halkın yaşam kalitesini ölçmek için kullanılacak olmalarıdır.

Şekil 2. Yaşam Tatmininin 7 Farklı Bileşeni

Kaynak: Cummins, 1997.

Maddi refah düzeyinden memnun olma bireylerin yaşam maliyeti, gelir ve istihdam durumlarına bağlı olarak ortaya çıkan bir durumdur. Yaşam kalitesinin bileşenlerine dair yaptıkları çalışmada Campbell vd. (1976), çalışmaya katılanların %73'ünün maddi refahı en önemli bileşen olarak kabul ettiklerini ifade etmektedir. Cummins (1996)'e göre, bir bireyin ekonomik refahından memnun olup olmaması onun ekonomik durumuna, gelire, yaşam durumuna, yaşam standardına, barınma şartlarına, sosyo-ekonomik statüsüne, mali statüsüne ve kişisel varlıklarına dayanmaktadır. Cummins tüm bunların içerisinde yaşam standardının kısmen de olsa yaşam kalitesini belirlediğini ifade etmektedir. Nakano vd. (1995) yaşam kalitesini ölçerken sorulması gerek soruları şu şekilde belirlemişlerdir: “Yaşam standardınız hakkında ne hissediyorsunuz? – Mevcut barınmanız, arabanız ve mobilyanız gibi sahip olduğunuz şeyler hakkında neler hissediyorsunuz?”

Yaşam kalitesinin ekonomik refah bileşeni üzerinde çalışma yapan araştırmacılar bu alana ait birçok soru yöneltilmektedirler. Bunlardan bir tanesi de “Ekonomik refah nedir?” şeklinde sorulmaktadır. Durum bütün toplumlar nezdinde değerlendirildiğinde, bireylerin daha çok paraya sahip olmaları, bireysel olarak daha mutlu anlamına gelmektedir. Ancak, Duncan (1975) 19 ülkede mutluluğa yönelik yaptığı çalışmalar temelinde bütün insanların gelirlerinin yükselmesinin, onların mutluluklarının artacağı anlamına gelmediğini ifade etmiştir. Yapılan başka bir çalışmada da gelirin yaşam kalitesi algısında en önemlisi olmasa da çok önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir (Campbell, 1981). Veenhoven (1991) dünyanın farklı birçok ülkesini ya da bölgesini ele alarak yaptığı çalışmada, gelir ve mutluluk arasındaki karşılıklı değişimi hesaplamış birkaç bu iki kavram arasında güçlü bağlantılar bulmuştur. Bu sonuca göre de, finansal kaynakların iyi biçimde yönetilmesi doğal olarak daha yüksek düzeyde ekonomik refaha ve de yaşam tatminine giden yolun önünü açmaktadır.

Sağlık ve güvenlik refah düzeyi denildiği zaman bireylerin yaşamlarında sağlık ve güvenlik unsurlarının tatmin edici seviyede olması kastedilmektedir. Bubloz vd. (1980) çevreyi, insanla çevrili olan birimleri ve bireylerin birbirleriyle olan etkileşimlerini kullanarak yaşam kalitesi kavramını açıklamaya çalışmışlardır. Araştırmacıların ifadeleri doğrultusunda insanla çevrili olan birimden kasıt bir çevre

çerçevesinde oluşturulan sosyal yapılardır. Çevreyse, insanla çevrili birimin devamlılığını sağlayabilmek için gereken kaynakları ve enerjiyi sağlayan ortamdır. Bunlara ek olarak, bireylerin sağlıkları, toplumsal çevre kaynakları ve güvenlikleri yaşam kalitesinin göstergeleri arasında ele alınmaktadır (Raphael vd., 1996).

Genel yaşam kalitesini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular, yerel halkın öznel yaşam kalitesi algısının yanı sıra toplumsal refah, güvenlik, suç ve toplumu iyileştirme programlarına ilişkin algılara da önem verdiğini ortaya koymaktadır. Cummins (1997)'in araştırması bu gerçeği destekler niteliktedir. Cummins araştırmasında bireylerin eğitimden, yaşadıkları mahalleden, hizmet ve olanaklardan, sosyal yaşam imkânlarından ve sosyal ilişkilerden memnun oldukları zaman toplumsal refah düzeyinin gelişiminden söz edebileceğimizi belirtmektedir.

İçsel refah düzeyi bireylerin boş zamanlarını kaliteli biçimde geçirmeleri ve ruhsal refahlarının kaliteli olması olarak ifade edilebilir. Cummins (1997) 32 farklı çalışmanın bulgularını analiz ederek 173 ana terimi belirlemiş ve bu terimleri de 7 farklı bileşen altında toplayarak bir modelleme yapmıştır. Cummins'in oluşturduğu modelde içsel refah düzeyi bileşeninin çoğunlukla boş zaman aktivitelerinden, dini öğelerden, eğlence faaliyetlerinden ve hobilerden kaynaklandığı belirtilmiştir.

3.YAŞAM KALİTESİNİ KONU ALAN ÇALIŞMALARLA BİR BAKIŞ

Literatürde turizmin yerel halkın yaşam kalitesini ne ölçüde etkilediğinin belirlenmesi adına yapılan çalışmalar hala önemini korumaktadır (Bimonte & Faralla, 2016). Turizmin ekonomik etkilerinden ziyade yerel halkın yaşam kalitesine yönelik çalışmaların her geçen gün daha fazla çalışmanın araştırma alanına girdiği görülmektedir (Uysal vd.,2016). Ancak, her ne kadar da turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde birebir etkisinin olduğu kabul gören bir anlayış olsa da, bu konu hakkında yapılan uygulamalı araştırmaların pek de tatmin edici düzeyde olmadığı gözden kaçmamaktadır (Liang & Hui, 2016; Almeida-Garcia vd., 2016). Amerika'nın Virginia eyaletinde toplam 321 katılımcının dâhil edildiği bir çalışmada, Kim, Uysal ve Sirgy (2013) Yapısal Eşitlik Modelini kullanarak turizmin yerel halkın yaşam kalitesiyle doğrudan ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır. Yine aynı çalışmanın bulgularına dayanılarak, turizmin ortaya koyduğu olumlu ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerin yaşam kalitesinin sırasıyla ekonomik durum, toplumsal yaşam ve duygusal boyutlarıyla ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Kim vd., 2013). Ayrıca, araştırmacılar turizme bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz çevresel etkilerin yaşam kalitesinin sağlık ve güvenlik boyutuna olumsuz yönde etki ettiğini belirlemişlerdir. Constanta (2009)'ya göre turizm yerel halkın yaşam kalitesini artırabilmektedir ve bunu çeşitli şekillerde başarmaktadır. Bunlar, dinlenme, rahatlama, eğlence, düzenin korunması, gelişim konusunda bilinçlenme, yaşam doyumu, estetik ve güzellik algılamasının gelişimi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Arizona'da yapılan bir çalışmada farklı iki etnik grup araştırma kapsamında ele alınmış, telefon ve elektronik posta aracılığıyla veriler toplanmış ve araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Elde edilen sonuca göre, araştırmaya katılan bireylerin farklı etnik kökenden olmanın turizmin yaşam kalitesine etkisini algılama da anlamlı bir ilişki göstermediğine ulaşılmıştır. Ancak, bireylerin turizmin etkilerinin toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini orta seviyede algıladıkları tespit edilmiştir (Andereck vd., 2007). Croes vd. (2018), Malta adasında yaptıkları çalışmada, yerel halkın yaşam kalitesinin turizmden etkilenme düzeyinin sürekli aynı olmadığını, turizmin yaşam kalitesini kısa vadede olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Ancak uzun süre zarfında aynı olumlu etkinin devam etmediğinin ve bu etkinin istenilen düzeyde olabilmesi için de yerel yönetimlerin etki ve verimliliklerini artırması gerektiğinin de altını çizmektedirler. Woo ve arkadaşları (2015) turizmin yerel halkın yaşam kalitesine ve yaşam kalitesinin de turizmin gelişimine destek verme üzerindeki etkisini belirlemek için çevrim içi anket uygulayarak bir çalışma yapmışlardır. Elde edilen sonuçlara göre, turizmin gelişimine verilen destekle yerel halkın yaşam kalitesi arasında çok yakın bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, turizmin yaşam kalitesinin yaşam doyumu gibi soyut boyutlarına daha çok etki ettiği sonucuna da ulaşılmıştır. Bir başka çalışma da Çin'in Shenzen kentine yaşayan yerel halk üzerinde gerçekleştirilmiş olup, turizmin yerel halkın yaşam kalitesinin maddi olmayan boyutlarıyla yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Liang & Hui, 2016). Karabük ilinin Safranbolu ilçesinde yapılan bir araştırmaya

göre, turizmin ortaya koyduğu ekonomik, çevresel ve kültürel etkilerin bu destinasyonda yaşayan bireylerin yaşam kalitesine olumlu yönde etki ettiği ancak sosyal etkiler boyutunda ise yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Türker vd., 2016).

Jafari (2012)'ye göre, eğer bir destinasyon yerel halka yeterli seviyede kaliteli bir yaşam sağlayamazsa, aynı şekilde destinasyona gelen ziyaretçilere de yüksek kalitede turizm deneyimi sunamayacaktır. Çalışmasında Jafari turistlerde memnuniyet hissini uyandırılabilmesi adına yerel halkın rolünün öneminin altını çizmektedir ve turistlerin kaliteli deneyimler yaşayabilmesinin direkt olarak yerli halkın turizm faaliyetlerinden yüksek kazanç sağlamasıyla ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Bu durumda, yerel halkın yaşam kalitesinin iyi olması demek, destinasyonu ziyaret eden turistlerin tatil deneyimlerinden memnun kalacakları anlaşılabilir. Eskişehir'in Odunpazarı semtinde yaşayan yerel halk üzerinde yapılan bir çalışmada turizmin yerel halkın yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Sarı ve Özdemir, 2014). Küçük (2014) tarafından Konya Beyşehir'de yapılan çalışmaya göre yerel halk turizmin destinasyonlarında gelişim göstermesinin hizmet ve olanakları gerek nitelik gerekse de nicelik açısından geliştireceğine ve doğal olarak da yaşam kalitesinin artacağına inanmaktadır. Bu bulgulara paralel olarak Saatçi ve Ülkü (2014) tarafından Bursa'nın Harmancık semtinde yapılan bir çalışma, yerel halkın bölgelerinde eko turizm faaliyetlerindeki artışın yaşam kalitelerini iyileştireceğine inandıklarını göstermektedir. Ancak Altıntaş (2010)'ın Alanya destinasyonunda yaptığı bir çalışma ise yukarıdaki bulgulara zıt sonuçlar ortaya koymuştur. Altıntaş çalışmasında sürdürülebilir turizm uygulamalarının yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebileceğini ifade etmiştir. Ayrıca, Türker vd. (2016) Safranbolu'da yaptıkları çalışmalarında turizmin yerel halkın yaşam kalitesini genel olarak olumlu yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Turizmin ekonomik, kültürel ve çevresel etkilerinin yaşam kalitesi üzerinde olumlu yansımalar yaparken sosyal etkilerin ise yaşam kalitesine olumsuz etki edeceği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada yapılan korelasyon analizleri göstermiştir ki yerel halk turizm destinasyonlarında gelişim gösterdikçe yaşam kalitelerinde küçük değişimler ortaya çıkmasını beklemektedirler.

4.YEREL HALKIN YAŞAM KALİTESİNİN TURİZMLE İLİŞKİSİ

Turizm çok yönlü bir olgudur. Devamlı olarak gelişim ortaya koyan sektör hem ulusal hem de bölgesel açıdan devletlerin kalkınmasında önemli katkılar sağlamaktadır. En dikkat çeken katkısının ekonomik bakımdan olduğu kabul edilen turizm sektörünün daha çok gelişip sürdürülebilir olması planlı bir gelişim süreci çerçevesinde olumsuz etkilerinin en aza indirgenmesine bağlıdır. İşte bu planlı gelişim sürecinde en çok desteğine ihtiyaç duyulan paydaş ise yerel halktır. Zira yerel halkın turizm gelişimine yönelik istekli davranması sektörün sürdürülebilir kılınması bağlamında son derece önemlidir. Turizm bir yandan istihdam olanakları sağlayıp vergi gelirlerini artırırken, diğer yandan da ekonomik çeşitliliği ve zenginliği artırmaktadır. Olumlu, olumsuz ve hatta karışık etkileri olan turizm destinasyonları olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Ancak, ulusal, bölgesel ya da yerel planlama bakışıyla ele alındığı zaman, turizmin yerel halkın yaşam kalitesini olumlu yönde iyileştirmeyi desteklemesi gerektiğinin altı çizilmektedir (Puczko & Smith, 2001). Çünkü, bir topluluğun yaşam alanı turistik bir destinasyon haline geldiğinde o destinasyonda yaşayan yerel halkın turizm faaliyetlerinden etkilenmesi kaçınılmazdır (Jurowski, Uysal & Williams, 1997).

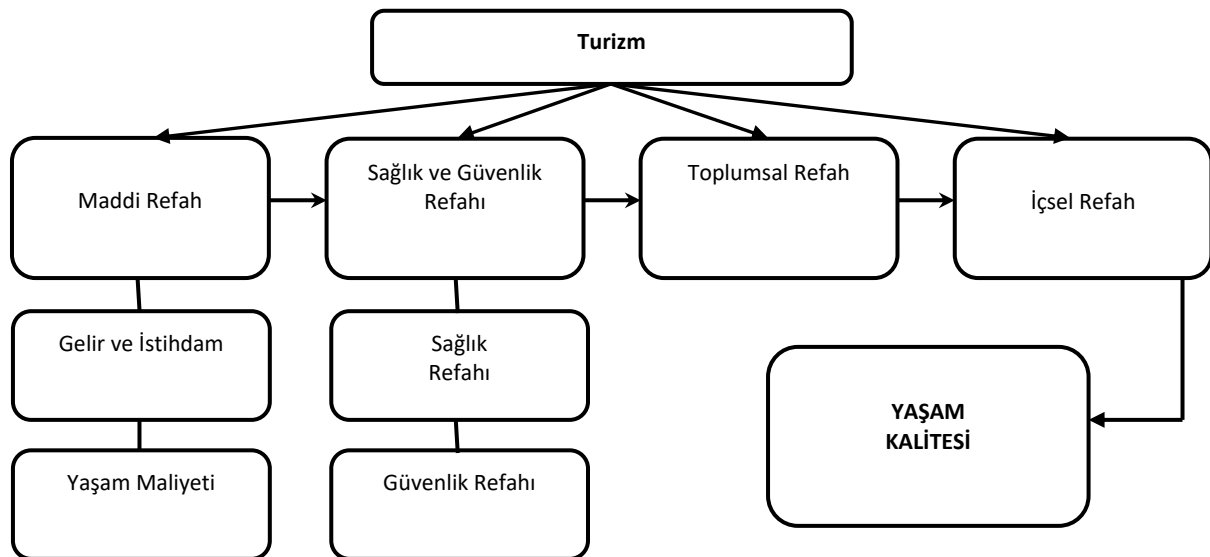
Turizmin gelişimini tamamladığı destinasyonlarda, yaşam kalitesinin turizm planlamaları dâhilinde ele alınması gereken temel amaçlardan biri olduğu görülmektedir (Liang & Hui, 2016). Bu anlayışa paralel olarak, turizmin yerel halkın yaşam kalitesini artırmak adına olumlu yansımaları olabileceği ve olması gerektiği de ileri sürülen görüşlerdendir (Andereck vd., 2007). Bu husus turizmin ana hedeflerden birisi olarak kabul görse de turizmin gelişimi yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Örneğin, turizmin gelişmesi destinasyonda sosyal, kültürel etkinliklerinin sayısını artırabilir. Yerel halkın bu etkinliklere katılımı yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyecektir. Turizm yerel halkın istihdam olanaklarını ve kazanç durumlarını olumlu yönde etkileyecektir. Turizm sayesinde destinasyonun vergi gelirleri artacağı için alt ve üst yapının iyileştirilmesi yerel halkın yaşam kalitesini artıracaktır. Kısacası yerel halk turizmin sağlayacağı pozitif olanaklardan faydalanırsa daha iyi bir yaşam

kalitesine sahip olacaktır. Ancak, tüm bunlara karşın, turizm destinasyonun aşırı kalabalıklaşmasına, çevrenin tahrip edilerek her türlü kirliliğin artmasına, aşırı trafik yoğunluğuna, kültürel yozlaşmaya, toplumsal ve bireysel suç oranlarının artmasına, konut fiyatlarının ve kiralara orantısız biçimde artmasına ve yaşamın pahalılaşmasına sebep olabilecek tüm bu gelişmeler de yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyecektir (Mathew & Sreejesh, 2017).

Toplam turizm faaliyetlerinin destinasyonda yaşayan yerel halkın yaşamı üzerinde ciddi etkiler yarattığı gerek turizmin paydaşları gerekse de araştırmacıların ortaya koyduğu çalışmalar kabul edilmektedir. Bu açıdan turizmin gelişmesinde yerel halkın turizmin etkilerini algılama biçimi oldukça önemlidir (Stylidis vd., 2014). Turizmin bir destinasyonda gelişim gösterebilmesi ve sürdürülebilir olması, turizmin temel bileşenleri olan turist, yerel halk, turizmde faaliyet gösteren işletmeler ve örgütler çerçevesinde kurulan dengeyle yakından ilgilidir (Sharpley, 2014). Yerel halkın turizm faaliyetlerinden direkt olarak etkilendiği ve turizmin gelişimine vereceği desteğin turizmi algılamasıyla paralel doğrultuda olduğu gerçeği bütün kesimlerin kabul ettiği bir konudur ve bu konu uzun yıllardır araştırmacıların ilgi gösterdiği bir alan olma özelliğini sürdürmektedir. Bu bağlamda, yerel halk turizmin etkilerini hissettiği ve algıladığı ölçüde turizmin gelişimine destek vermektedir (Stylidis vd. 2014). İşte yerel halk, hissettiği bu pozitif ve negatif etkileri süzgecinden geçirerek tavrını ortaya koymaktadır (Woo, Kim & Uysal, 2015). Bu nedenle, bir destinasyonda yaşayan yerel halkın turizmden ne ölçüde etkilendiği, yaşam kalitesi ve buna bağlı olarak da turizm faaliyetlerine karşı sergileyeceği tavrın belirlenmesi turizmin gelişmesi adına son derece önem arz etmektedir. Turizm faaliyetleri planlanırken yerel halkın turizmin olumsuz etkilerini en az düzeyde hissetmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi adına gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Massam 2002). Dolayısıyla, yaşam kalitesi kavramı turizmin gelişimine yönelik yapılan planlamalarda en temel faktörlerden birisi olarak kabul görmektedir. Ancak, literatür incelendiğindeyse bu konuya yönelik yapılan çalışmaların ise tatmin edici seviyede olmadığı dikkat çekmektedir (Andereck & Nyaupane, 2011; Uysal, Sirgy, Woo & Kim, 2016).

Literatürde bugüne kadar yapılan pek çok çalışmada (Jennings & Nickerson, 2006; Andereck vd., 2007; Jennings vd., 2009; Moscardo, 2009; Andereck & Nyaupane, 2011), turizmin yaşam kalitesi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine yönelik değerlendirme yapılmış ve turizmin yerel halkın hayatında uygulanabilir ve sürdürülebilir etkiler ortaya koyabildiği sürece yaşam kalitesine olumlu yönde etki edeceği fikrine ulaşılmıştır. Ancak bu konuda daha genel çıkarımlar yapabilmek adına yaşam kalitesi üzerinde turizmin ortaya koyduğu etkilerin daha geniş bir yelpazede analiz edilmesinin de gerekliliği vurgulanmıştır (Moscardo, 2009).

Şekil 3. Turizmin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisi

Kaynak: Aref, 2011

Aref (2011) çalışmasında turizmin yaşam kalitesine hangi açıdan ve nasıl etki ettiğine yönelik bütüncül bir bakış açısı geliştirmiş ve turizm-yaşam kalitesi ilişkisinin tek boyutlu bir süreç olmadığını altını çizmiştir. Turizmin gelir ve istihdam, yaşam maliyeti aracılığıyla sağlayacağı maddi refahın; sağlık ve güvenlik refahı yoluyla sağlayacağı sağlık ve güvenlik refahının; toplumsal refahın ve içsel refahın yerel halkın yaşam kalitesi algısını oluşturacağını Şekil 3'te belirtmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Devletlerin gerek ulusal gerekse yerel bazda turizm gelişim planları arasında yerel halkın yaşam kalitesinin artırılarak, halkın turizm gelişime destek vermelerinin sağlanması ana hedefler arasında yer almaktadır (Yayla, 2021). Bunun asıl nedeninin ise, sürdürülebilir turizm gelişimi açısından, turizmin ana paydaşlarından kabul edilen yerel halkın desteğinin önemini anlaşılmış olmasıdır. Bu bağlamda yapılan bu çalışmada yaşam kalitesinin yerel halkın turizm algısına doğrudan etki ettiğinin önemi vurgulanmaktadır. Nitekim turizmin ortaya koyacağı etkilerden maddi manevi ilk olarak etkilenecek olan paydaş yerel halktır. Yöre halkının yaşam kalitesi sektörün etkilerine bağlı olarak şekillenmekte ve bireylerin turizme yönelik sahip oldukları algıyı olumlu ya da olumsuz olmasına etki etmektedir. Yaşam kalitesinin iyileşmesi sektörün gelişimine verilen desteğin artmasını sağlamaktadır. Öte yandan, yerel halkın turizmin daha çok olumsuz etkilerini hissetmesi yaşam kalitesinin azalmasına sebep olacağı için, turizm gelişim ve planlama sürecinde isteksiz davranmasına yol açacaktır. Bu durumda destinasyonda turizm gelişimini tehdit eden bir sonuçtur. Onun için, turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde ortaya koyacağı etkiler son derece önem arz etmektedir.

Bu çalışma çerçevesinde yapılan kavramsal değerlendirmede yaşam kalitesi kavramı farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Öncelikle yaşam kalitesi kavramı derinlemesine incelenmiş, yaşam kalitesine dair kullanılan kavramlar ve modellemeler değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra yerel halkın yaşam kalitesi olgusunun daha iyi anlaşılmasına yönelik yaşam kalitesinin bileşenleri de çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Ayrıca, kapsamlı bir literatür taraması dahilinde yaşam kalitesine ilişkin yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların odak noktaları üzerinde durularak çalışmaya konu olan yerel halkın yaşam kalitesi kavramının turizmle olan ilişkisi ele alınmıştır. Tüm bu inceleme ve bilgiler ışığında gelinen nokta turizm sektörünün ana paydaşlarından biri olan yerel halkın mevcut yaşam kalitesinin destinasyonda turizm gelişimi açısından son derece önemli olduğudur.

Literatürde yerel halk üzerinde yapılan çalışmaların genel olarak turizmin etkilerine yönelik yerel halkın turizm algısını araştırmaya odaklandığı tespit edilmiştir. Ancak Türkiye'de turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerine yönelik çalışmaların istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir (Andreck ve Nyaupane 2011; Uysal, Sirgy, Woo ve Kim 2016). Bu çerçevede, bu çalışmanın alan yazın da mevcut boşluğu doldurmaya katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Bir turizm destinasyonunda sürdürülebilir turizm gelişimi açısından yerel halkın turizme vereceği destek çok önemlidir. Turizm gelişimine verilecek olan destek doğrudan yerel halkın sahip olacağı olumlu bir turizm algısına bağlıdır ki bu algının ortaya çıkması da turizmin yaşam kalitesi üzerinde yaratacağı etkile bağlıdır. Bacasız sanayi olarak nitelediğimiz turizm sektörü, her ne kadar temiz bir alan olarak değerlendirilse de durumun her zaman bu şekilde olmadığı aşikârdır (Madrigal, 1995). Eğer turizm faaliyetleri ve planlamaları sürdürülebilir ve yeşile dost bir anlayış çerçevesinde yapılmazsa, turizme gelişimine bağlı olarak destinasyonun kaynakların tahrip edilmesi olası bir durumdur. Buna bağlı olarak turizmin olumsuz etkileri yerel halk tarafından derinden hissedilecektir. Ortaya çıkacak bu olumsuz çevresel, sosyal ve kültürel etkiler yerel halkın turizm gelişimine karşı net olumsuz tavır sergilemelerine yol açacaktır. Bu bağlamda turizm planları hayata geçirilmeden önce meydana ortaya çıkabilecek olan olumsuz etkilerin en aza indirgenmesi ve yöre halkının yaşam kalitesinin iyileştirilmesi hedeflenmelidir. Dolayısıyla yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması turizm gelişimin planlama sürecinde nihai bir amaç olarak kabul edilmektedir (Masam, 2002). Bölgesel ekonomik kalkınmaya önem veren turizm planlayıcıları, yerel yöneticiler ve sivil toplum örgütleri bölgesel ekonomik gelişmenin genişletilerek sosyal gelişmeyi de tetiklemesi gerektiğine inanmaktadır. Bu amaçla, toplumsal göstergeler bir destinasyonda yaşayan

halkın yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla kullanılmalıdır çünkü bireylerin yaşam kalitesindeki iyileşme aynı şekilde toplumun genel yaşam kalitesine de yansiyacaktır.

KAYNAKÇA

- Abrams, M. (1973). "Subjective social indicators. *Social Trends*, 4, 35–50. Aiming for tourism growth: Saudi diversification goes into gear. (2007, fall)", *Arab Banker*, p. 56.
- Aref, F. (2011). "The effects of tourism on quality of life: A case study of Shiraz, Iran", *Life Science Journal*, 8(2), 26-30.
- Argyle, M., ve Lu, L. (1990). "Happiness and social skills", *Personality and Individual Differences*, 11, 1255-1261.
- Almeida-García, F., Peláez-Fernández, M. Á., Balbuena- Vázquez, A. ve Cortés-Macias, R. (2016). "Residents' Perceptions of Tourism Development in Benalmádena (Spain)", *Tourism Management*, 54 (Haziran): 259–274.
- Altıntaş, V. (2010). "*Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli*", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Vogt, C. A. ve Knopf, R. C. (2007). "A Cross-cultural Analysis of Tourism and Quality of Life Perceptions", *Journal of Sustainable Tourism*, 15 (5): 483–502.
- Andereck, K. L. ve Nyaupane, G. P. (2011). "Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents", *Journal of Travel Research*, 50(3), 248-260.
- Barcaccia, B., Esposito, G., Matarese, M., Bertolaso, M., Elvira, M. ve De Marinis, M. G. (2013). "Defining Quality of Life: A Wild-Goose Chase?", *Europe's Journal of Psychology*, 9(1): 185-203.
- Biderman, A. D. (1974). "Social indicators", in R. L. Clewett ve J. C. Olson (Eds.), *Whence and whither in social Indicators and marketing* (pp. 27-44). *Chicago: American Marketing Association*.
- Bimonte, S. ve Faralla, V. (2016). "Does Residents' Perceived Life Satisfaction Vary with Tourist Season? A Two-step Survey in a Mediterranean Destination", *Tourism Management*, 55 (Ağustos): 199–208.
- Borthwick-Duffy, S. A. (1992). *Quality of Life and Quality of Care in Mental Retardation*, L. Rowitz, (Ed.) *Mental Retardation in the Year 2000*, New York: Springer, 52-66.
- Brock, D. W. (1989) *Quality of Life Measures in Health Care and Medical Ethics*. M. Nassbaum ve A. Sen, (Ed.) *The Quality of Life*, New York: Oxford University Press, 95-132.
- Brown, S. L., Nesse, R. M., Vinokur, A. D. ve Smith, D. M. (2003). "Providing Social Support May Be More Beneficial Than Receiving it: Results from a Prospective Study of Mortality", *Psychological Science*, 14(4), 320-327.
- Bubloz, M., Eicher, J., Evers, J., ve Sontag, M. (1980). "A human ecological approach to quality of life: Conceptual framework and results of a preliminary study", *Social Indicator Research*, 7, 103-16.
- Calman, K. C. (1984). "Quality of Life in Cancer Patients-An Hypothesis", *Journal of Medical Ethics*, 10(3): 124-127.
- Campbell, A. C., Converse, P. E., ve Rodgers, W. L. (1976). *The quality of American Life*, New York, NY: The Russell Sage Foundation.
- Campbell, A. (1981). *The Sense of Well-Being in America: Recent Patterns and Trends*.
- Cohen, E. (1978). "The impact of tourism on the physical environment", *Annals of Tourism Research*, 5(2), 215-237.
- Constanta, E. (2009). "The impact of tourism in enhancing the quality of life", *Review of International Comparative Management*, 10(2).

- Croes, R., Ridderstaat, J. ve van Niekerk, M. (2018). "Connecting quality of life, tourism specialization, and economic growth in small island destinations: The case of Malta", *Tourism Management*, 65, 212-223.
- Cummins, R. A., McCabe, M. P., Romeo, Y., ve Gullone, E. (1994). "The comprehensive quality of life scale (ComQol): Instrument development and psychometric evaluation on college staff and students", *Educational and Psychological Measurement*, 54, 372-382.
- Cummins, R. A. (1996). *Assessing quality of life*, in R. I. Brown (Ed.), *Quality of life for handicapped people* (pp. 116-150), London, England: Chapman and Hall
- Cummins, R. A. (1997). "The domain of life satisfaction: An attempt to order chaos", *Social Indicator Research Series*, 38, 303-328.
- Delibasic, R., Karlsson, P., Lorusso, A., Rodriguez, A., ve Yliruusi, H. (2008). "Quality of life and tourism in Budečsko", *Retrieved January, 5, 2011*.
- Diener, E., ve Suh, E. (1997). "Measuring quality of life: Economic, Social and Subjective Indicators", *Indicator Research*, 40, 189-216.
- Diener, E. (2000). "Subjective Wellbeing: The Science of Happiness and a Proposal for a National Index", *American Psychologist*, 55: 34-43.
- Diener, E. ve Seligman, M. E. (2004). "Beyond Money Toward an Economy of Well-being", *Psychological Science in The Public Interest*, 5(1): 1-31.
- Diener, E., Lucas, R. E. ve Scollon, C. N. (2006). "Beyond The Hedonic Treadmill: Revising The Adaptation Theory Of Well-Being", *American Psychologist*, 61(4): 305-314
- Dolnicar, S., Lazarevski, K., ve Yanamandram, V. (2012). "Quality-of-life and travel motivations: integrating the two concepts in the Grevillea Model", in *Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research* (pp. 293-308). Springer, Dordrecht.
- Duncan, O. D. (1975). "Does money buy satisfaction?", *Social Indicator Research*, 2, 267-274.
- Dunn, E. W., Aknin, L. B. ve Norton, M. I. (2008). "Spending Money on Others Promotes Happiness", *Science*, 319 (5870), 1687-1688.
- Felce, D. ve Perry, J. (1995). "Quality of Life: Its Definition and Measurement", *Research in Developmental Disabilities*, 16(1): 51-74.
- Flanagan, J. C. (1978). "A research approach to improving our quality of life", *American Psychologist*, 33, 138-147.
- Fredrickson, B. L., Grewen, K. M., Coffey, K. A., Algoe, S. B., Firestine, A. M., Arevalo, J. M., G., Ma, J. ve Cole, S. W. (2013). "A Functional Genomic Perspective on Human Well-being", *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(33), 13684-13689.
- Galloway, S. (2006). "Cultural Participation and Individual Quality of Life: A Review of Research Findings", *Applied Research in Quality of Life*, 1: 323-342.
- Gürsoy, D., Jurovski, C. ve Uysal, M. (2002) "Resident attitudes: A structural modeling approach", *Annals of Tourism Research*, 29 (1), 79-105. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(01\)00028-7](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(01)00028-7)
- Haas, B. K. (1999). Clarification and integration of similar quality of life concepts. *Image: The Journal of Nursing Scholarship*, 31(3), 215-220.
- Hagerty, M. R., R. A. Cummins, A. L. Ferriss, K. Land, A. C. Michalos, M. Peterson, A. Sharpe, J. Sirgy ve J. Vogel (2001). "Quality of Life indexes for national policy: Review and agenda for research", *Social Indicators Research*, 55: 1-96.

- Jafari, J. (2012). Foreword, in M. Uysal, R. R. Perdue and M.J. Sirgy (Eds.), Handbook of tourism and quality of life research: Enhancing the lives of tourists residents of host communities, *New York: Springer*.
- Jennings, G. ve Nickerson, N. P. (Eds.). (2006). *Quality tourism experiences*, Oxford, UK: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Jennings, G., Lee, Y., Ayling, A., Lunny, B., Cater, C. ve Ollenburger, C. (2009). "Quality tourism experiences: Reviews, reflections and research agendas", *Journal of Hospitality Marketing and Management*, 18, 294–310.
- Jurowski, C., Uysal M. ve William D.R. (1997). "A Therotical Analysis of Host Resident Reactions to Tourism", *Journal of Tourism Research*, 36(3), 3-11.
- Linton, N. (1987). "Trends in tourism and development – values, sustainability and stewardship". *Tourism Management*, 12 (2), 112-118.
- Kervankıran, İ. (2014). "Beypazarı/Ankara örneğinde turizmin ekonomik, toplumsal ve çevresel etkilerine yerel halkın yaklaşımı", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014(31), 133-153.
- Kim, K. (2002). "The effects of tourism impacts upon quality of life of residents in the community", (Unpublished PhD dissertation). Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, VA.
- Kim, K., Uysal, M. ve Sirgy, M. J. (2013). "How Does Tourism in a Community Impact the Quality of Life of Community Residents", *Tourism management*, 36 (Haziran): 527–540.
- Krupinski, J. (1980). "Health and quality of life", *Social Science ve Medicine. Part A: Medical Psychology ve Medical Sociology*, 14(3), 203-211.
- Lamb, V. L. (1996). "A Cross-National Study of Quality of Life Factors Associated with Patterns of Elderly Disablement", *Social Science and Medicine*, 42(3): 363-377.
- Lau, A. L., Cummins, R. A., & Mcpherson, W. (2005). An investigation into the cross-cultural equivalence of the Personal Wellbeing Index. *Social Indicators Research*, 72(3), 403-430.
- Liang, Z. X. ve Hui, T. K. (2016). "Residents' Quality of Life and Attitudes Toward Tourism Development in China", *Tourism Management*, 57 (Aralık): 56–67.
- Lin, M. R., Huang, W., Huang, C., Hwang, H. F., Tsai, L. W. ve Chiu, Y. N. (2002). "The Impact of The Chi-Chi Earthquake on Quality of Life Among Elderly Survivors in Taiwan—A Before and After Study", *Quality of Life Research*, 11(4): 379-388.
- Madrigal, R. (1995). Residents' perceptions and the role of government. *Annals of tourism research*, 22(1), 86-102.
- Massam, B. H. (2002). "Quality of Life: Public Planning and Private Living", *Progress in Planning*, 58 (3): 141–227.
- Mathew, P. V. ve Sreejesh, S. (2017). "Impact of Responsible Tourism on Destination Sustainability and Quality of Life of Community in Tourism Destinations", *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31 (Haziran): 83– 89.
- Moscardo, G. (2009). "Tourism and quality of life: Towards a more critical approach", *Tourism and Hospitality Research*, 9(2), 159–170.
- Mowforth, M. ve Munt, I. (2003). *Tourism and Sustainability Development and New Tourism in the Third World*, London: Routledge

- Nakano, N., MacDonald, M. ve Douthitt, R. (1995). "Toward consumer well-being: Consumer socialization effects of work experience", *New Dimensions of Marketing/Quality-of-Life Research*, 4, 151-175.
- Noll, H. H. (2002). "Towards a European system of social indicators: theoretical framework and system architecture", *Social Indicators Research*, 58: 47-87.
- OPRESCU, G. (2011). "An Epistemological Perspective on the Quality of Life Concept", *Theoretical and Applied Economics*, 2(2): 171-180.
- Parke, R. ve Sheldon, E. B. (1974). "Social indicator one year later: An overview", in R. L. Clewett ve J. C. Olson (Eds.), *Social Indicators and marketing* (pp. 9-26). *Chicago: American marketing Association*.
- Petrosillo, I., Costanza, R., Aretano, R., Zaccarelli, N. ve Zurlini, G. (2013). "The Use of Subjective Indicators to Assess How Natural and Social Capital Support Residents' Quality of Life in a Small Volcanic Island", *Ecological Indicators*, 24 (Ocak): 609-620.
- Perdue, R. R., Long, P. T., & Kang, Y. S. (1999). Boomtown tourism and resident quality of life: The marketing of gaming to host community residents. *Journal of Business Research*, 44(3), 165-177.
- Raphael, D., Renwick, R., Brown, I. ve Rootman, I. (1996). "Quality of life indicators and health: current status and emerging conceptions", *Social Indicators Research*, 39, 65-88.
- Ryff, C. D. (1995). "Psychological Well-Being in Adult Life", *Current Directions in Psychological Science*, 4(4), 99-104.
- Saatçi, G. ve Ülkü, A. (2014). "Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Algılarının Değerlendirilmesi: Harmançık Örneği", 15. *Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, Ankara, 396-410.
- Sari, Y. ve Özdemir, C. (2014). "Turizm Gelişiminin Eskişehir Odunpazarı Sakinlerinin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisi", 15. *Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, Ankara, 241- 253.
- Sharpley, R. (2014). "Host Perceptions of Tourism: A review of the research", *Tourism Management*, 3 (42): 37- 49.
- Sirgy, M. J. (1986). "A quality-of-life theory derived from Maslow's developmental perspective: "Quality" is related to progressive satisfaction of a hierarchy of needs, lower order and higher", *American Journal of Economics and Sociology*, 45, 329-342.
- Sirgy, M. J. (1998). "Materialism and quality of life", *Social Indicators Research*, 43, 227-260.
- Sirgy, M. J. (2001). *Handbook of Quality-of-Life Research: An Ethical Marketing Perspective* (8. Baskı). New York: *Springer Science and Business Media*, ISBN 978-94-015-9837-8.
- Skevington, S. M., Lotfy, M. ve O'Connell, K. A. (2004). "The World Health Organisation's WHOQOL-BREF quality of life assessment: Psychometric properties and results of the international field trial. A report from the WHO QOL Group", *Quality of Life Research*, 13, 299-310.
- Stylidis, D. Biran, A., Sit, J. ve Szivas, E. M. (2014). "Residents' support for tourism development: The role of residents' place image and perceived tourism impacts", *Tourism Management*, 45, 260-274.
- Tovbin, D., Gidron, Y., Jean, T., Granovsky, R. ve Schnieder, A. (2003). "Relative Importance and Interrelations Between Psychosocial Factors and Individualized Quality of Life of Hemodialysis Patients", *Quality of Life Research*, 12(6): 709-717.
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E. ve Kim, H. L. (2016). "Quality of Life (QOL) and Well-being Research in Tourism", *Tourism Management*, 53 (Nisan): 244-261.
- Veenhoven, R. (1991). "Is happiness relative?" *Social Indicators Research*, 24, 1-34.

Veenhoven, R. (2000). “*Freedom and happiness: A comparative study in 46 nations in the early 1990s*”, In E. Diener ve E. M. Suh (Eds.), *Culture and subjective wellbeing* (pp. 257–288). Cambridge, MA: MIT Press.

Veenhoven, R. (2005). “Apparent quality-of-life in nations: How long and happy people live”, *Social Indicators Research*, 61-86.

Vogt, C., Jordan, E., Grewe, N. ve Kruger, L. (2016). “Collaborative Tourism Planning and Subjective Well-Being in a Small Island Destination”, *Journal of Destination Marketing and Management*, 5 (1): 36–43.

Woo, E., Kim, H. ve Uysal, M. (2015). “Life satisfaction and support for tourism development”, *Annals of Tourism Research*, 50, 84-97, ISSN 0160-7383, <https://doi.org/10.1016/j.annals.2014.11.001>

World Health Organization. (1997). WHOQOL: Measuring Quality of Life World Health Organization: Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse. Geneva.

Yayla, Ö. (2021). Destinasyon Sosyal Sorumluluğunun Yerel Halkın Turizm Algısı Ve Desteği Üzerine Etkisi: Beypazarı Kırsal Turizm Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(3), 1306-1320.